

ԱՅԼ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՐ

ՕՐԹՕԳՈՔՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պէտք է նկատել, որ ցայսօր Ռուսաստանում ծխական—համայնական կազմակերպութիւնը գոյութիւն չունի և ռուս հոգեւորականները ոչ ժողովրդից կախումն ունին և ոչ էլ ծխական—համայնական գործերին են մասնակցում:

Այժմս արդէն ձայներ են լսուում մտցնելու ծխական—համայնական սիստեմը (ձեք) և եկեղեցական համբաւաբերն» (Перк. Вѣс.) արդարացի կերպով պահանջում է, որ ծխական քահանան իրաւունք ունենայ ծխական, զեմստվային և քաղաքային ընտրութիւններին մասնակցելու՝ թէ իբրև ընտրող և թէ իբրև ընտրելի: Թերթը նկատում է, որ քահանան այդպիսով կրկնապուլի ժողովրդի հետ և կը կարողանայ պաշտպանել նրա կրօնական—քարոյական շահերը:

Նոյն թերթում կարդում ենք. «Վաղուց նկատուած է, որ ժողովուրդը քարոզի ժամանակ չի մնում եկեղեցում, չի ուզում լսել և եկեղեցուց դուրս է գալիս: Դրա պատճառը քարոզ աւելու ժամանակի անյարմարութեան մէջն է, որովհետև քարոզ են խօսում մեղանում սովորաբար պատարագի վերջին, երբ ժողովուրդն արդէն յօգնած է լինում և դուրի քարոզ լսելու տրամադրութիւնից: Պէտք է քարոզել ճաշու աւետարանից յետոյ և այն էլ ոչ թէ բեմից, այլ եկեղեցու մէջ տեղում յատկապէս դրա համար շինած ամբիոնից, և այնպէս պէտք է անել, որ քարոզն իրեն բովանդակութեամբ հետաքրքիր լինի ժողովրդին, կապուի նրան զբաղեցնող առօրեայ խնդիրներին հետ և ժամակարգութեան անբաժան մասը կազմի»:^{*}

Ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանի, այնպէս էլ բուն ռուսական եկեղեցին ազատ չը մնաց չեռաւոր Արևելքում ծագած պատերազմի ազդեցութիւնից և նրա ալիքներն հասան ու ցնցեցին

* Հայաստանայց եկեղեցին այս կողմից ունի բաւականին մեծ յարմարութիւն՝ բարձր բեմ եւ փարոսներն էլ սովորաբար խօսուում են պատարագի կիսին. բայց ակսոս որ փարոսը մեր ժամակարգութեան անբաժան մասն ու պարտադիր պահանջ չի կազմում:

աշխարհականների հետ՝ հոգևորականութիւնն ու նրա իրաւասութեան ենթակայ բոլոր դպրոցական հաստատութիւններն: Եկեղեցական շամբաւարերն (Церковный Вѣстникъ) իւր № 6-ում նկարագրում է ս. Պետերբուրգի հոգևոր ճեմարանում կատարուած մաղթանքն ու Բարձրագոյն հրովարտակի ընթերցանութիւնն և առաջ է բերում ճեմարանի տեսչի հետևեալ ճառը. — Եղբայրներ՝ հնչեց ահա ճակատագրական ժամը: Պատերազմի ուրուականը միանգամայն անսպասելի կերպով կանգնեց մեր աչքի առաջ... Մինչև օրս մենք կարող էինք փիլիսոփայութիւն անել, լինել, դատել՝ թէ ինչ է պատերազմը, ներելի է արդեօք, թէ ո՛չ: մենք չեաւոր Արևելքում որ և է դործի ձեռնարկելու, պատերազմելու կարիք ունէինք, թէ ո՛չ: Այժմ հասաւ այդ բոլոր դատողութիւնների վերջը: Այժմ արդէն գիտենք, որ այնտեղ՝ չեաւոր Արևելքում թշնամու գէնքն ուղղուած է մեր հարադատ եղբայրների սրտին, որ այժմ այնտեղ արիւն են թափում և ծովի սառն ալիքներում կոտորւում են նրանք, որոնց աշխատանքով և քրտինքով է սաեղծուել մեր բարեկեցութիւնը, որոնց ջանքն ու դէպի ամեն վտանգ ցոյց տուած անտրտունջ վճռականութիւնը մեզ հնարաւորութիւն է տալիս վայելելու քաղաքակրթութեան բոլոր բարիքներն ու անհոգ փիլիսոփայութիւն անելու:

Թշնամին, խորամանկ և չընկալող թշնամին, հպարտացած իւր արտաքին յաջողութիւնով և սառնարիւն իւր անգթութեան ժամանակ, բարձրացրել է յանդուգն ձեռքը մեր սիրելի ս. Ռուսաստանի դէմ: Կամենում է ստորացնել, նսեմացնել նրա փառքը, և խախտել նրա ոյժն ու նշանակութիւնն երկրիս վրայ: Խնդիրը մեր ինքնասիրութեան կամ հպարտութեան չի վերաբերում: Այնտեղ՝ չեաւոր Արևելքում այժմ իրար դէմ կռիւ են մղում երկու ոյժեր՝ քրիստոնէական կրօնն ու խաւար կուսակաշտութիւնը: Զէ՛ որ ռուսաց իշխանութեան հետ այնտեղ հաստատում է Քրիստոսի խաչը, նրա հետ յաղթանակում է պրաւօսլաւ եկեղեցին, ռուսաց ազգեցութեան հետ՝ Արևելքը լուսաւորւում է ճշմարտութեան լուսով: մինչդեռ ճապոնացին ուզում է հաստատել իւր ազգեցութիւնը, իւր չար կռապաշտական և զուտ աշխարհային կուլտուրան (քաղաքակրթութիւնը), որն հիմնուած է կոպիտ ոյժի, խորամանկութեան, խաբէութեան, հարստութեան և նիւթական արտաքին յաջողութեան վրայ: Զգտելով յաղթել և ստորացնել Ռուսիան, կանգնեցնել նրա յառաջխաղացութիւնը դէպի Արևելք, ճապոնացիք ցանկանում են սահմանափակել քրիստոնէութեան ազգեցութիւնը,

ցանկանում են հաւատքի փոխարէն՝ իբրեւ ժողովրդական կեանքի հիմունք, իրենց կոպիտ, անհաւատ և միջին ոյժն հաստատել:

Ի մի համախմբուինք, միանանք եղբարք, մոռանանք մեր ընտանեկան հաշիւներն ու բաժանականութիւնը. յիշենք, որ մենք մի մօր՝ Ե. Ռուսաստանի զաւակներն ենք և որ նա այժմ մեզ բոլորիս կանչում է պաշտպանելու մեր հինաւուրց ժառանգութիւնը՝ պրաւօսլաւ հաւատն և մեր համաշխարհային կոչումը: Նւ մենք, կրթուած և առաջաւորներս՝ այս ժամին պէտք է յիշենք այն անուրանալի և բազմիցս վկայուած ճշմարտութիւնը, որ մեր երկրին թշուառութիւնն ու փորձութիւնն ուղղակի ում է այն մարդկանց մեղքերի համար, որոնք առաջաւոր են այդ երկրում և ժողովրդի ղեկավար են հանդիսանում: «Մենք, մեզ առաջաւոր ու լուսաւորուած համարողներս, որ մեզ վրայ ենք վերցրել ժողովրդին ղեկավարելու դերը, այժմ պէտք է խոստովանուինք, որ մեր պատճառաւն է Աստուած պատժում Ռուսաստանը. որ մեր մեղքերի համար ճայթեց կայծակը նրա գլխին, մեր մեղքերի համար են կոտորւում Ռուսաստանի ընտիր զաւակները, մեր մեղքերի համար է անըում ու թշուառութիւն կրում ռուս ժողովուրդը. այո՛, մեր դռնօղութեան, մեր դատարկ կրթութիւնով հպարտանալու, Աստուած ուրանալու և հայրերի աւանդութիւնները մոռանալու, հաւատքին ու եկեղեցուն թեթեամտութեամբ վերաբերուելու պատճառով:

Քաւենք, եղբարք, խոստովանենք մեր մեղքերը և զգալով մեր մեղաւորութիւնն ու անարժանութիւնը, եռանդազին ազօթենք ողորմած Աստուծուն, որ նա խնայի Ե. Ռուսաստանը, կանգնեցնի իւր պատժող սուրբ և թոյլ չը տայ, որ թշնամին ստորացնի ու անարդի նրա հաւատը, նրա փառքն ու մեծութիւնը և թող նա նոր փայլով փայլեցնի Եւր խաչն Արևելքում. ամէն»:

Այնուհետեւ բոլոր ուսուցչապետների ներկայութեամբ տեղի է ունեցել ժողով, որտեղ որոշուել է յայտնել Նորին Կայսերական Մեծաբեան թագաւոր կայսեր ամենահաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքներ, պատիւրազմական ծախսերի համար յատկացնել բոլոր պաշտօնեաների ռոճիկներից 50/0, իսկ ուսանողներն էլ վճաել են հրաժարուիլ ասնական օրերին մի տեսակի կերակրից և այգալիսով խնայած գումարն յատկացնել նոյն պատերազմի պէտքերին: Ճեմարանի ուսանողներից շատերն էլ ցանկութիւն են յայտնել գնալու Հեռաւոր Արևելք՝ իբրեւ «հիւանդախնամ եղբայրներ»:

Նոյն թերթը («Гражданинъ») «Գրափոխանին» քաղում է հետևեալը.

«Ժողովրդի բերանում առաջին անգամ երբ կրկնուեց ձապօնիայի անունը: Երբ հանդուցեալ խաղաղարար թաղաւոր Աղէքսանդր III միանգամայն վստահ, որ իւր ժառանգի համար բոլոր երկրներումն էլ կատարեալ ապահովութիւն կլինի և ոչ մի վտանգ չի սպառնալ, ճանապարհորդելու ուղարկեց նրան և երբ ձապօնիայում՝ այդ վստահութեան փոխարէն՝ զգուելի փորձ արին նրա կեանքի դէմ:

Անցան տարիներ: Այդ թաղաւորացիք թաղաւոր դարձաւ Ռուսաստանի և ահա ռուսական կեանքում պատերազմի չաքաղուշակ փոթորիկը ներս է փրթկում հէնց այն ժամանակ, երբ թաղաւորին հարկաւոր էր խաղաղութիւն Ռուսաստանի ներքին կեանքի վերածնութեան վերաբերեալ իւր բոլոր հոգսերն իրականացնելու համար և այդ փոթորիկը գալիս է ձապօնիայից նոյնքան խորամանկ և ստոր, ինչպէս անկիւնից թաղափառանգի դէմ արած փորձը: ձապօնիան իւր յարձակումն սկսեց Ռուսաստանի պատասխանը ստանալուց առաջ: Երբ մտածում ու խորհրդածում ես, ահամայ հարց է ծագում—ճակատադրական մի բան չկայ արդեօք այստեղ: Ռուսաստանի հսկայական մեծութեան մէջ թաղնուած չէ՞ն արդեօք պատմական ճակատադրական գաղտնիքներ: Նա մեծ է, քայց ո՞րքան մեծ են նաև նրան ուղարկած փորձութիւններն և այդ փորձութիւններն մէջ պատմական—ճակատադրական խնդիրներ չէ՞ն երևում արդեօք: Եկատերինա II-ի թաղաւորութեան ժամանակուայ հսկայական աճեցողութեամբ այդ ճակատագիրն ինչու համար էր պատրաստում երկտասարդ Ռուսիային Եւրոպական թաղաւորութիւնների մէջ: Բանից երևաց, որ նրան պատրաստում էր ամբողջ Եւրոպայի փոխարէն իւր վրայ ընդունելու Նապոլէօնի յարձակման ամբողջ ոյժն ու ծանրութիւնը. իւր ժողովրդի թափած արեան գետերով, կրած տանջանքներով ու նեղութիւններով ամբողջ Եւրոպային ազատութիւն պարգևելու—համազգային այդ պատուհասի ձեռքից փրկելով:

Այսօր էլ վրդովուած միտքը կանգնած է հետևեալ հարցի առաջ. —

Աղէքսանդր III-ի թաղաւորութեան ժամանակ, երբ Ռուսաստանն աւելի զօրացաւ, քան Եկատերինա II-ի օրօք, արդեօք այդ զօրանալը նրա համար չէր, որ նա՝ իւր արեան հեղեղներով, տանջանքով ու նեղութիւններով՝ Եւրոպայի փոխարէն պատերազմ դուրս գայ Ասիայի արևելքում արթնացած դեղին

ցեղի հանդէպս Այթմի միայն մի քան ես տեսնում ու զգում.—
ծանրէ Մօնօմախի դիտարկն ու ծանրէ աշխարհին վերայ Ռու-
սաստան լինելը:

Եկեղեցական Համբաւաւերն այս խորհրդածութիւններն
աւելացնում է. «որ Ռուսիան պատերազմում է խաչի, քրիստո-
նէական դադաւիարի համար կռապաշտութեան դէմ, պատե-
րազմում է քրիստոնէական սկզբունքներ պաշտպանելու, մի
սուրբ և մաքուր գործ կատարելու: Նա կանգ չի առնիլ ոչ մի
զոհաբերութեան առաջ և ինչպէս որ գեղեցիկ կերպով նկատել է
Անտօն միտրօպօլիտը, եթէ հարկաւոր լինի, վանքերն ու եկեղե-
ցիները զոհ կը բերեն իրենց սրբութիւնների թանկագին զարդերն
հայրենիքի սեղանի վրայ:

XX Դարու առաջին պատերազմը մղած կլինի Ռուսաստանը
խաչանիչ դրօշակով և խաչի համար և մենք հաւատում ենք,
որ խաչը կը յաղթի»:

Մեր կողմից հաւելացնենք, որ այժմ, իւրաքանչիւր եկեղեցին
պարտաւոր է տալ, եթէ միայն մի քան ունի, իսկ որ արդարու-
թիւնը կը յաղթի, կը յաղթի ուղիղ խաչը, դորա համար պէտք է
արդար զգալ և անոսհման հաւատալ:

Նոյն թերթում կարդում ենք,—«Բաւկանեան թերակղզու
վրայ գտնուած պրաւօսլաւ եկեղեցիներն են,—ա) Ռումանա-
կանը՝ 8 թեմերից բաղկացած, բ) Սերբիականը՝—7 թեմերից,
գ) Տրանսիլլանիայի՝—4 թեմերից, դ) Բիւկովինօ-Դալմացիայի՝
(Ռուս—Սերբօ—Ռումանականը) 3 թեմերից, և ե) Բօսնիա—Հեր-
ցեգովինօ—Սերբիականը՝—4 թեմերից:

Ռումանիայում սկսել է յաջողութեամբ տարածուել կա-
թօլիկութիւնը, որին պաշտպան են հանդիսանում Կարլ թա-
գաւորն և նախարարապետ Ստրուձան: Բօսնիա և Հերցեգովինա-
յում փակուել է Ռիլեի պրաւօսլաւ հոգևոր դպրանոցը, որ միակ
կրթարանն էր այդ երկրի պրաւօսլաւ հոգևորականութեան:
Բուկովինօ—Դալմացիայի եկեղեցում ռուս աղգաբնակութեանը,
որն թիւը 30 հազարի է հասնում, ահագին զրկանքներ են հա-
ցրել և այդքան բաղմութեան համար նշանակել մի միայն 50
ռուս քահանայ, մնացածներին ռումանացիներից կարգելով:
Հոգևոր՝ բարձրագոյն պաշտօնները տրւում են ռումանացինե-
րին, իսկ հոգևոր դպրանոցներում մի միայն 3 ռուս սան է եղել
և անցեալ տարի դադարել է պրաւօսլաւ «Բուկովինա» թերթը:

Լրագրի յօդուածագիրը գտնում է, որ երբէք այսպիսի
հակառակութիւն չի եղել սլաւօնականութեան և նրա ուղեկից
ռումանացիների մէջ և երբէք այդքան անհամերաշխ չի գտնուել

իրեն պաշտպան և հովանաւոր Ռուսաստանի հետ. որ սլաւոնականութեան կործանումն երբէք այնքան ուղաւնական և հաւանական չի եղել՝ ինչպէս անցած տարի և որ այդ հանդամանքի շնորհիւ արդաւանդ հոգէ դանում կաթոլիկ և բողոքական պրօպագանդան և մեծ յաջողութեամբ տարածւում, առաջինն՝ —ամեն տեղ, իսկ երկրորդը՝ —Բօլգարիայում և Մակեդօնիայում:

ԿԸԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պիոս X պապը մեծ հոգս է տանում եկեղեցական երգեցողութեան և աշխատում է վերականգնել Գրիգորեան մեղեդիները: Նա շրջաբերականով պատուիրել է ամեն տեղ ճշտութեամբ կատարել այս առթիւ իրեն հոգմից եղած կարգադրութիւնն՝ իբրև օրէնք: Վերականգնելով Գրիգորեան եղանակները, պապն աշխատում է ազատել եկեղեցական երգեցողութիւնը թատրոնական երգեցողութեան ազդեցութիւնից, որն անցեալ դարու ընթացքում մուտք է գործել և տարածուել է ամբողջ Իտալիայում: Նա մտադիր է Գրիգորեան երգեցողութեամբ կատարել այս տարի հանդիսաւոր պատարագը ս. Գրիգորիոս մեծի գերեզմանի մօտ՝ նրա մահուան 1300 ամեակի առթիւ և այս պատճառով պատմաբաններից և հնագէտներից յատուկ մասնաժողով է ընտրուած աւուր պատշաճի հանդէսներ և դասախօսութիւններ կազմակերպելու ս. Գրիգորի և նրա գործունէութեան մասին:

Պիոս պապը նոյն շրջաբերականով յայտարարում է, որ կաթոլիկ եկեղեցու սովորական լեզուն լատիներէն է և այդ պատճառով արգելում է եկեղեցական հանդիսաւոր տօներին ուրիշ քրէէ լեզուով պատարագ մատուցանել կամ բան երգել:

Նոր պապը փոփոխութիւն է մտցրել նաև եկեղեցական—վարչական ձևերի մէջ: Գեկտեմբերի 17-ին նա ոչնչացրել է կարգինալների այն խորհուրդը, որը պաշտօն և իրաւունք ունէր Իտալիայի համար եպիսկոպոսներ ընտրելու: Նա կարգադրել է, որ բացի սուրբ տեղերի եպիսկոպոսներից, որոնք ենթակայ են Պրօպագանդային և եկեղեցու արտաքին գործերի վրայ հսկող արտակարգ խորհրդին, մնացածներին ընտրի ս. ժողովը, որն նախագահն ինքը՝ Պիոս X է, որովհետև այս ժողովի մէջ շափաղանց խիտ է դադանապահութիւնը և նրա գէմ մեղանշաններին ուղղակի կարգադրոյժ են անում:

Պիոս պապը Փետրուարի 5-ին՝ իւր անուանակոչութեան